Oponentský posudek na disertační práci **Martina Petrtýla** „Čína v globální a regionální politice 21. století – geopolitický střet a Japonskem, Indií, USA, Ruskem a Evropou"

Předkládaná disertační práce si v úvodu stanovuje neotřelou a z pohledu prezentace ČLR v anglo-saském (a českém) odborném diskurzu „zdravě provokativní" hypotézu, podle níž „je krajně nepravděpodobné, že by Čínská lidová republika byla v horizontu cca 50 let hrozbou pro stabilitu světového politického systému a že by usilovala o prosazení svých velmocenských ambicí za použití svých ozbrojených sil v takové míře, že by ohrožovala její bezprostřední i vzdálené okolí" (s.7). Dle mého soudu se autorovi práce podařilo tuto hypotézu potvrdit, byť mám k textu řadu připomínek z hlediska uváděných faktů (obsahu), i pokud se jedná o formální stránku práce (gramatika, stylistika,citace).

Z úvodní teoreticko-metodologické části je zřejmé, že se autor pokusil o syntézu převládajících přístupům geopolitické (politicko-geografické) tematice, z níž vyšel"optimální" mix, který ovšem nelze nijak přesně definovat. Souhlasím s autorem, že politická geografie je jako taková „transoborová" a tudíž zohledňuje celou řadu hledisek (a tím pádem i přístupů), které např. teorie mezinárodních vztahů „nemusí". Nicméně i přesto, že se Martin Petrtýl „hlásí" k neorealismu (nebo právě proto), neměl by opomíjet fungující (otázku efektivity ponechávám stranou) kooperační instituce a více zohlednit jejich vliv v otázce rizik (eliminace rizik) konfliktů a jejich eskalace. V daném případě jde především o Šanghajskou organizaci spolupráce, která je mnohými autory nahlížena jako společný nástroj Ruska a Číny k ovládnutí Střední Asie (a jejích nerostných surovin). Vojenská kooperace mezi Ruskem, Čínou a středoasijskými republikami, do konce 80.let 20. století nemyslitelná, ať již se jedná o protiteroristické operace, námořní cvičení či pozemní operace, má fakticky doložitelný dopad i na čínskou vnitropolitickou scénu, zejm. pokud se jedná o otázku Ujgurů (dohody o vydávání hledaných osob), jak se ukázalo např. na případu H. Celila.

Z teoretického hlediska vidím jako neproblematičtější výběr respondentů (25 osob) - autor práce neuvádí, na základě jakého klíče respondenty volil (šlo o náhodný vzorek?), ani jakým způsobem sestavil dotazník a jak volil formulace (zmiňuje se pouze o důležitosti pořadí faktorů). Domnívám se, že v daném kontextu hraje velkou roli pozicionalita respondentů, o

níž nevím, jakým způsobem ji Martin Petrtýl zohlednil. Dalším pro mne nejasným krokem je výběr historicky proběhlých konfliktů: domnívám se, že větší relevanci k „čínské (ne)hrozbě" by měly autorem zmiňovaná čínsko-vietnamská pohraniční válka (1979) a vietnamská válka než válka třicetiletá.

Teorie her je jistě jako výchozí přístup z hlediska autorovy hypotézy relevantní, ale neměl by v daném ohledu (dle mého soudu) zapomínat na koncepci herních sad; stejně tak jako v případě komplexních entit by stál za úvahu „sociální hmyz" a jeho chování (domnívám se), který se mi jeví jako vhodnější než příklad travin – mravenčí společenství existují na „kolektivní bázi" již 100 milionů let (s. 36). Pokud jde o holistickou metodu, navrhuji, aby si autor po úspěšné obhajobě pročetl populárně podané „zdůvodnění" vynikajících výsledků aplikace holistické metody (Adams, D. Holistická kancelář Dirka Gentleyho. Praha, Argo, 1997.).

Pokud jde o obsahovou stránku textu, autor se na několika místech dopouští zjednodušení a mnohdy „přehmatů" (viz níže) a zatímco u některých témat zahrnuje do analýzy i nejnovější (aktuální dění – červen 2014, plošina Haiyang), u jiných „končí" před několika lety (např. eskalace sporů ve Východočínském moři mezi Japonskem a Čínou, kdy analýza de facto končí rokem 2008 a nezahrnuje, odkup několika sporných ostrovů ani vyhlášení ochranné letové zóny 2013; totéž lze konstatovat pokud jde o „šarvátky" na indicko-čínské hranici 2012, 2013 a zejména potom ve Zlatém trojúhelníku, kdy čínskou angažovanost při pronásledování osob podezřelých z říčního pirátství (2011) na území cizích států lze dle mého soudu považovat za projev velmocenského postavení – Čína se tak vedle USA stala druhou zemí, která při útoku na vlastní občany vyslala pronásledovat viníky ozbrojené síly na území cizích států; obdobně pokud jde o otázku terorismu na území ČLR v roce 2013 a v prvních měsících roku 2014 došlo na území ČLR (Peking, Kchun-ming aj) k řadě incidentů, které Čína za teroristické označila a ať už je názor autora na jejich charakter jakýkoli, měly by být zmíněny a „terorismus" v Číně by neměl končit olympiádou).

Některá tvrzení, která vnímám jako"kontroverzní", patrně vznikla v důsledku stylistických úprav, nicméně v disertační práci působí přinejmenším rušivě: s. 25 „Poněkud problematické je stanovit, kdo „už" je členem tohoto společenství (v případě států o tom asi není pochyb), a kdo jím „zatím" není, resp. kde bychom měli vnímat nejnižší možnou jednotku, člena tohoto společenství. Míním tím především vládní mezinárodní organizace typu OSN, NATO atd. nebo nevládní organizace typu Amnesty International a

Human Rights Watch18 či nadnárodní korporace typu Microsoft apod." ; s. 46 „Lidstvu se do dnešních dnů prakticky podařilo ovládnout veškeré materiální zdroje naší planety na povrchu i pod povrchem země, dokonce ví, jak zvládat a ochránit se od donedávna nemyslitelných přírodních hrozeb, jako jsou zemětřesení, ničivé vlny tsunami, záplavy, sucha a další extrémní přírodní jevy. To však samozřejmě neznamená, že vždy, všude a všechny tyto přírodní živly ovládá natolik, aby mohlo tvrdit, že se jich už nemusí obávat. Spíš je tomu v poslední době naopak." – tady spatřuji zjevný protimluv; s. 69, Graf č. 5 – domnívám se, že kontinuita Československa byla v letech 1945-2010 přerušena a měla by být zohledněna stejně jako diskontinuita Sovětský svaz-Rusko; s. 115 „Od sjednocení Číny došlo k základním reformám, jako bylo sjednocení písma a zákonů či položení základů tzv. Velké čínské zdi" – domnívám se, že základy Velké (Dlouhé) čínské zdi byly položeny již před sjednocením (viz např. Fairbank: Dějiny Číny); s. 122 „Dalšími sousedními zeměmi ČLR jsou Myanmar, Bhútán a Nepál na jihu, Pákistán na **jihovýchodě**, a Afghánistán, Tádžikistán, Kyrgyzstán a Kazachstán na východě. Konečně na severovýchodě Čína sousedí s Korejskou lidově demokratickou republikou" – domnívám se, že na jihovýchodě Číny se rozkládají nejblíže Filipíny;s. 122 „Pobřeží Východočínského moře se táhne přes ústí Žluté řeky (Chuang-che), řeky Jang-c'-ťiang a Perlové řeky až k hranicím s Vietnamem" – a co Jihočínské moře?; s. 136 „Evropané často používají pojem **Asie** nebo **Dálný Východ**, neboli v anglosaském světě **Far East**, častěji se však v americké odborné literatuře objevují nové pojmy, jako je např. **Asijský Pacifik**, anglicky **Asia Pacific** nebo **Pacific Asia**, který tak zdůrazňuje to, že tato část Asie je spjatá s největším oceánem světa" – podle mne Asie a Dálný východ nejsou synonyma a stejně tak nelze Asia-Pacific ztotožňovat s Dálným východem ani s Pacific Asia (kam už vůbec není zahrnut protilehlý, tj. neasijský břeh Tichého oceánu, jak vyplývá z následné „nešťastné formulace"); s. 140 „Tento region se dále často dělí na severovýchodní a jihovýchodní část Východní Asie, resp. Dálného Východu a logicky se tak používají termíny **Severovýchodní Asie** resp. **Jihovýchodní Asie**" – jihovýchodní Asie s Dálným východem souvisí jen velmi vágně a jako termín se začala používat až po druhé světové válce; s. 173 „Jako určitý odlesk této zdařilé reformy socialistické centrálně řízené ekonomiky se realizuje jen hospodářský program na bázi zvláštní ekonomické zóny u města Kesong. Ta byla ustavena v roce 2007, aby zde jihokorejské firmy vyráběly produkty zejména pro další prodej v Koreji či pro vývoz mimo Koreu" – Kesong není jediná zvláštní ekonomická zóna, je jich několik, např. Rason a další tři v ústí Ja-lu; s. „Japonsko na základě mírových smluv přišla prakticky o všechna území, která v rámci všech výše zmíněných válek dobyla i o některá historicky japonská území, jako jsou Kurily" - nedomnívám se, že Kurilské ostrovy jsou historicky japonské území; a mnohé další „přešlapy".

Z formálního hlediska mne při čtení práce rušily gramatické chyb (zejména chybná velká písmena, shoda přísudku s podmětem – namátkou s. 117 „původně přátelské vztahy mezi SSSR a ČLR ochladili natolik", s. 87 …Senátor Krejča; rozdílné čínské přepisy (pinyin x česká transkripce

– Mao Ce-tun x Alashankou aj.); nejednotné znaky (složitá x zjednodušená forma) a Dalajláma x dalajlama x dalajláma aj. (což jsou sice drobnosti, ale snižují celkový dojem z předkládané práce. Po formální stránce mám dvě zásadnější připomínky: 1) autor v textu uvádí celou řadu statistických dat, aniž by uvedl jejich zdroj a domnívám se, že se ne vždy jedná o obecně známá fakta: namátkou s. 130 „inflace dosáhla mimořádných 14,7% resp. 25,5%). Tento růst HDP dosáhl vrcholu v roce 2007, kdy meziročně vzrostl o 14,2% při průměrné roční inflaci pouhých 2,16% (2000-2007). Tento růst se časem logicky proměňuje v relativně méně dynamický růst, za to je však v absolutních číslech velmi robustní (z 99 214 mld. CNY v roce 2000 ve srovnání s 519 322 mld. CNY v roce 2012) při celkové průměrné roční inflaci 2,4% (2000-2012) resp. 4,45% (1992-2012). Průměrně totiž růst HDP v Číně neklesl v letech 1992-2012 pod prakticky neuvěřitelných 10%, což znamená, že Čína se za oněch 21 let reálně ekonomicky zvětšila celkem 5,06krát. Pro srovnání uvádím, že průměrná inflace v ČR za roky 1992-2012 činila 45,5% a to nezohledňujeme dramatický rok 1991, kdy inflace v ČR dosáhla rekordních 56,6%, logicky spojenou s tehdejší radikální konverzí československé ekonomiky ze socialisticky řízené na její relativně volně tržní podobu. Průměrný hospodářský růst ČR však byl mnohem nižší, konkrétně 2,23% reálného HDP ročně (1992-2012), tudíž se česká ekonomika zvětšila „jen" 1,57krát"; 2) odkazuje se velmi často na Wikipedii – domnívám se, že by autor disertační práce mohl a měl mít jiné zdroje než terciální (natož neověřené), zvlášť pokud se jedná např. o Paracelské ostrovy; 3) používá zprostředkované odkazy: namátkou odkaz 27 „Latinsky „Scio me nihil scire"; Platón; Obrana Sókratova; převzato z: KUŤÁKOVÁ, Eva, MAREK, Václav, ZACHOVÁ, Jana; Moudrost věků – Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení; Praha; Svoboda; 1988; str. 475."

I přes výše uvedené výhrady práci k obhajobě doporučuji.

V Chýnově 29.8. 2014

Petra Andělová, Ph. D.